

Στήν υπόθεση 12/81,

πού έχει ως αντικείμενο αίτηση του House of Lords της Μεγάλης Βρετανίας προς τό Δικαστήριο, κατ' έφαρμογή του άρθρου 177 της συνθήκης ΕΟΚ, με την όποια ζητείται, στό πλαίσιο της διαφοράς πού έκκρεμεί ένώπιον του αίτούντος δικαστηρίου μεταξύ

EILEEN GARLAND

καί

BRITISH RAIL ENGINEERING LIMITED,

ή έκδοση προδικαστικής απόφάσεως ως προς την έρμηνεία των κανόνων της συνθήκης ΕΟΚ περί της άρχής της ισότητας των άμοιβών μεταξύ εργαζομένων άνδρων καί γυναικών, σέ σχέση με τίς διαφορετικές διευκολύνσεις στίς συγκοινωνίες πού παρέχονται σέ άρρενες καί θήλειες μισθωτούς, άφου συνταξιοδοτηθούν,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ

συγκείμενο από τούς G. Bosco, πρόεδρο του πρώτου τμήματος, προεδρεύοντος, A. Touffait καί O. Due, προέδρους τμήματος, P. Pescatore, Mackenzie Stuart, A. O'Keefe, T. Koopmans, A. Χλωρό καί F. Grévisse, δικαστές,

γενικός εισαγγελεύς: P. VerLoren van Themaat
γραμματεύς: A. Van Houtte

έκδίδει τήν ακόλουθη

ΑΠΟΦΑΣΗ

Περιστατικά

I — Πραγματικά περιστατικά καί διαδικασία

Ή Garland, άναιρεσεύσα στήν κυρία δίκη, είναι παντρεμένη καί εργάζεται στήν

έταιρία «British Rail Engineering Limited» (έφ' έξης BREL). Ή BREL είναι κατά 100 % θυγατρική του δημοσίου όργανισμου «British Railways Board», στόν όποιο έχει μέ νόμο άνατεθει ή παροχή υπηρεσιών σιδηροδρόμων στήν Μεγάλη Βρετανία.

Κατά την διάρκεια της απασχολήσεώς τους, όλοι οι υπάλληλοι της BREL απολαύουν «άξιολόγων διευκολύνσεων στις συγκοινωνίες», οι οποίες παρέχονται επίσης στον σύζυγο και στα συντηρούμενα τέκνα.

Όταν οι πρώην υπάλληλοι — άνδρες και γυναίκες — συνταξιοδοτηθούν, συνεχίζουν να απολαύουν των διευκολύνσεων στις συγκοινωνίες, οι οποίες όμως είναι μειωμένες σε σχέση με εκείνες που απολαύουν κατά την διάρκεια της απασχολήσεώς τους. Έν τούτοις, καιτίο εξακολουθεί η παροχή διευκολύνσεων στους άνδρες υπαλλήλους, καθώς και στην σύζυγο και τα συντηρούμενα τέκνα τους, οι γυναίκες υπάλληλοι δέν απολαύουν πλέον των έν λόγω διευκολύνσεων που είχαν παραχωρηθεί στην οικόγένειά τους.

Κατά τό House of Lords, «οι πρώην υπάλληλοι της BREL δέν απολαύουν των έν λόγω διευκολύνσεων έκ συμβάσεως, αλλά έχουν θεμιτή προσδοκία ότι θά τύχουν αυτών μετά την συνταξιοδότηση, θά ήταν δέ δύσκολο στην πράξη γιά την BREL νά τίς ανακαλέσει μονομερώς, χωρίς την συναίνεση των συνδικάτων, στά όποια είναι μέλη οι υπάλληλοι της».

Στίς 25 Νοεμβρίου 1976, ή Garland προσέφυγε στό «Industrial Tribunal», λόγω του ότι ή BREL προέβαινε σε διάκριση εις θάρος της, άντιθέτως πρός τίς διατάξεις του Sex Discrimination Act του 1975. Δεδομένου ότι τό έν λόγω δικαστήριο άπέρριψε τά αίτήματα της Garland, αυτή ήσκησε έφεση ένώπιον του Employment Appeal Tribunal, τό όποιο με άπόφαση της 11ης Νοεμβρίου 1977 μετερρύθμισε την πρώτη άπόφαση. Κατόπιν νέας έφέσεως, τό Court of Appeal με άπόφαση της 4ης Απριλίου 1979, επεκύρωσε την προηγούμενη άπόφαση.

Ένώπιον των τριών αυτών δικαστηρίων έγινε επίκληση μόνο των διατάξεων του Sex Discrimination Act, ή δέ συζήτηση περιεστράφη, ιδίως, στην έρμηνεία του άρθρου 6 παράγραφου 4, τό όποιο έξαιρεί από τον νόμο «τίς διατάξεις που έχουν σχέση με τον θάνατο ή την έξοδο από την ύπηρεσία».

Προβλήματα κοινοτικού δικαίου δέν άνέκυψαν παρά μόνο ένώπιον του House of Lords. Έν όψει των έν λόγω προβλημάτων, τό House of Lords εξέδωσε στις 19 Ιανουαρίου 1981 διάταξη, με την όποία υποβάλλει τά ακόλουθα δύο έρωτήματα:

«1. Τό γεγονός ότι ένας έργοδότης παρέχει, χωρίς έν τούτοις νά υποχρεούται πρός τόυτο συμβατικώς, ειδικές διευκολύνσεις στις συγκοινωνίες, των όποιων απολαύουν οι πρώην υπάλληλοι άφου συνταξιοδοτηθούν και οι όποιες ένέχουν διάκριση εις θάρος θηλέων, πρώην υπαλλήλων κατά τον άνωτέρω περιγραφόμενο τρόπο, είναι αντίθετο πρός:

(α) τό άρθρο 119 της συνθήκης ΕΟΚ;

(β) τό άρθρο 1 της όδηγίας του Συμβουλίου 75/117/ΕΟΚ;

(γ) τό άρθρο 1 της όδηγίας του Συμβουλίου 76/207/ΕΟΚ;

2. Σε περίπτωση που ή άπάντηση στα έρωτήματα 1α, 1β και 1γ, είναι καταφατική, μήπως τό άρθρο 119 ή ή μία ή ή άλλη από τίς προαναφερθείσες οδηγίες έχουν άπ' ευθείας έφαρμογή στα Κράτη μέλη, ούτως ώστε να άπονημουν στους πολίτες κοινοτικά δικαιώματα, τά όποια τά έθνικά δικαιοδοτικά όργανα υποχρεούνται νά προστατεύουν υπό τίς προαναφερθείσες συνθήκες;»

Η διάταξη περί παραπομπής έπρωτοκολλήθη στην γραμματεία του Δικαστηρίου στις 22 Ιανουαρίου 1981.

Σύμφωνα με τό άρθρο 20 του Όργανισμού του Δικαστηρίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, γραπτές παρατηρήσεις κατέθεσαν στις 23 Μαρτίου 1981 ή Έπιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, εκπροσωπούμενη από τον John Forman, μέλος της νομικής της ύπηρεσίας, στις 14 Απριλίου 1981 ή BREL, εκπροσωπούμενη από τούς Anthony

Scrivener QC και F. Marr Johnson, στις 15 'Απριλίου 1981 ή Garland, εκπροσωπούμενη από τους Thomas Morison QC και Nicolas Underhill και στις 21 'Απριλίου 1981 ή κυβέρνηση του 'Ηνωμένου Βασιλείου, εκπροσωπούμενη από τον R. D. Munrow, Treasury Solicitor's Department, επικουρούμενο από τον Peter Scott QC.

Τό Δικαστήριο, κατόπιν εκθέσεως του εισηγητού δικαστού και μετ' άκρόαση του γενικού εισαγγελέως, άπεφάσισε την έναρξη της προφορικής διαδικασίας, χωρίς προηγούμενη διεξαγωγή άποδείξεων. Έν τούτοις, έζήτησε από τον εκπρόσωπο της BREL νά προσκομίσει τίς άνακρινώσεις με τίς όποιες οι ύπάλληλοι, πριν ή μετά την συνταξιοδότησή τους, πληροφορούνται τίς έν λόγω διευκολύνσεις στίς συγκοινωνίες.

II — Γραπτές παρατηρήσεις πού κατετέθησαν δυνάμει του άρθρου 20 του 'Οργανισμού του Δικαστηρίου

A — Παρατηρήσεις της άνααιρεσειούσης στην κυρία δίκη

Η άνααιρεσειούσα στην κυρία δίκη πραγματεύεται τά έρωτήματα πού υπεβλήθησαν σέ σχέση κυρίως με τό άρθρο 119 της συνθήκης EOK και με την οδηγία 75/117/EOK περί της ισότητας των άμοιβών, επικουρικώς δέ, σέ περίπτωση πού τό Δικαστήριο θά άπέρριπτε τά αιτήματα πού άναφέρονται στό άρθρο 119 και στην οδηγία περί της ισότητας άμοιβών, σέ σχέση με την οδηγία 76/217/EOK περί ίσης μεταχειρίσεως.

α) Τό άρθρο 119 και ή οδηγία 75/117 περί της ισότητας των άμοιβών

Έξετάζοντας κατ' άρχήν άν ό όρος «άμοιβές» περιλαμβάνει τίς διευκολύνσεις

στίς συγκοινωνίες, ή άνααιρεσειούσα στην κυρία δίκη ύποστηρίζει ότι ή νομολογία του Δικαστηρίου και κυρίως οι προτάσεις των γενικών εισαγγελέων έχουν προσδώσει στόν έν λόγω όρισμό ένα ευρύ πεδίο έφαρμογής. Στην προκειμένη περίπτωση, οι έν λόγω διευκολύνσεις έχουν «σημαντική άξία»· τονίζονται στην είδοποίηση προσλήψεως, άποτελούν «σημαντικό» τμήμα της άμοιβής του ύπαλλήλου και παρέχονται ως παρεπόμενο της εργασιακής σχέσεως, κατά συνέπεια δέ, οι άνωτέρω διευκολύνσεις έμπίπτουν προδήλως στόν όρισμό του άρθρου 119 της συνθήκης EOK.

Άκολούθως, ή άνααιρεσειούσα στην κυρία δίκη προσπαθεί νά άποδείξει ότι ή παροχή των διευκολύνσεων αυτών σέ πρώην ύπαλλήλους έμπίπτει στό πεδίο έφαρμογής του άρθρου 119 ή της οδηγίας περί ισότητας των άμοιβών. Βασίζόμενη στην άπόφαση της 25ης Μαΐου 1971 (Gabriel Defrenne υπόθ. 80/70, ECR 1971, σ. 445), ύποστηρίζει ότι, δεδομένου ότι τό κύριο έρώτημα είναι τό άν τό έν λόγω όφελος παρέχεται ως παρεπόμενο της εργασιακής σχέσεως, «τό θέμα άν ή πραγματική λήψη γίνεται μετά την παύση της εργασίας δέν έχει σημασία».

Τέλος, ή άνααιρεσειούσα στην κυρία δίκη ύποστηρίζει ότι ή παροχή των έν λόγω διευκολύνσεων στην οικογένεια της ύπαλλήλου, παρά στην ίδια την ύπάλληλο, δέν έχει επίσης σημασία, διότι σέ άνθρωπο και οικονομικό επίπεδο τά συμφέροντα της ύπαλλήλου συμπίπτουν με τά συμφέροντα της οικογενείας της· ό γενικός εισαγγελεύς Warner έχει επίσης τονίσει στίς προτάσεις του στην ύπόθεση Worringham (άπόφαση του Δικαστηρίου της 11ης Μαρτίου 1981, υπόθ. 69/80, Συλλογή 1981, σ. 767 στην σ. 805) ότι «ή άπονομή πάντως του δικαιώματος τέτοιων παροχών στά έξαρτώμενα πρόσωπα μπορεί όρθως κατά τή γνώμη μου νά θεωρηθεί ως όφελος του μέλους πού πηγάζει από την εργασία του».

Άφου εν συμπεράσματι κατέληξε ότι τό εν λόγω όφελος συνιστά άμοιδή κατά τήν έννοια του άρθρου 119 τής συνθήκης, ή άναιρεσειούσα στην κυρία δίκη υποστηρίζει ότι τό εν λόγω άρθρο 119 έχει άπ' εύθείας εφαρμογή. Θεωρεί ότι οι άρχές πού διετύπωσε τό Δικαστήριο στην υπόθεση Worryingham πρέπει νά εφαρμοσθουν στην παρούσα υπόθεση, δεδομένου ότι ή άναιρεσιόδητος στην κυρία δίκη συνωμολόγησε «μία άμεση και ταυτόχρονα προφανή διάκριση και ότι δέν επεδίωξε νά ισχυρισθεί ότι ή διάκριση δικαιολογείται άντικειμενικά άπό λόγους άλλους εκτός του φύλου»: ή άμυνα της συνίστατο άλλως στον ισχυρισμό ότι μία τέτοια διάκριση δέν ήτο παράνομη λόγω τής εξαιρέσεως πού περιέχεται στό άρθρο VI παράγραφος 4 του Sex Discrimination Act.

6) Η όδηγία 76/207 περί ίσης μεταχειρίσεως

Η άναιρεσειούσα στην κυρία δίκη ανέπτυξε τήν ίδια επιχειρηματολογία μέ εκείνη πού ανέπτυξε σχετικά μέ τό άρθρο 119 και τήν όδηγία περί ισότητας των άμοιδών. Προσπαδει έτσι νά άποδείξει, κατ' άρχάς, ότι οι εν λόγω ειδικές διευκολύνσεις, κατά τό μέτρο πού δέν εμπίπτουν στον όρισμό τής άμοιδής, πρέπει νά εμπίπτουν στον όρισμό των «δρων εργασίας» πού προβλέπεται στην εν λόγω όδηγία περί ίσης μεταχειρίσεως, διότι οι δύο όδηγίες, οι όποιες αναφέρονται στην διάταξη περί παραπομπής, καθώς και ή όδηγία περί κοινωνικής ασφάλισης συνιστούν λεπτομερή και πλήρη κώδικα πού άπαγορεύει τις διακρίσεις όσον άφορά όλες τις πλευρές τής εργασίας.

Έπί πλέον, επαναλαμβάνει ότι τό γεγονός ότι τά εν λόγω όφέλη παραχωρούνται σέ πρώην υπαλλήλους δέν τά εμποδίζει νά άποτελουν τμήμα των «δρων εργασίας», οι όποιοι αναφέρονται στό άρθρο 5 τής όδηγίας περί ίσης μεταχειρίσεως. Έν πάση περιπτώσει, πρόκειται για ολοκληρωμένο δικαίωμα πού παραχωρείται στον υπάλληλο κατά τήν διάρκεια τής περιόδου άπασχολήσεώς του, καιτοι αυτός δέν δύναται νά τό άπολαύσει παρά μόνο μετά τήν συνταξιοδότησή του.

Τέλος, ή άναιρεσειούσα στην κυρία δίκη θεωρεί ότι ή επιχειρηματολογία πού ανέπτυξε προηγουμένως, όσον άφορά τήν χορήγηση των εν λόγω όφελων στις οικογένειες, ισχύει «a fortiori», όταν προέχουσα έννοια είναι μάλλον ή έννοια «δροι εργασίας» παρά ή έννοια «άμοιδή».

Συνεπώς, στην περίπτωση πού οι εν λόγω διευκολύνσεις στις συγκοινωνίες δέν συνιστούν «άμοιδή» κατά τήν έννοια του άρθρου 119 τής συνθήκης EOK και τής όδηγίας περί ισότητας των άμοιδών, συνιστούν εν πάση περιπτώσει «δρους εργασίας» κατά τήν έννοια τής όδηγίας περί ίσης μεταχειρίσεως.

Η όδηγία αυτή έχει επίσης «άμεσο άποτέλεσμα». Οι διατάξεις της είναι έπαρκώς σαφείς και άκριβείς και δέν αφήνουν στά Κράτη μέλη κανένα σημαντικό περιθώριο διακριτικής έξουσίας κατά τήν έκτέλεση των υποχρεώσεων πού επιβάλλει. Έπ' αυτές τις προϋποθέσεις, όπως έτόνισε και ό γενικός εισαγγελέδς Carotorti, «τά άτομα δέν εμποδίζονται νά επικαλούνται στην κοινοτική έννομη τάξη δικαιώματα βάσει τής ίδιας τής όδηγίας» (άπόφαση τής 15ης Ίουνίου 1978, 149/77, Defrenne κατά Sabena, ECR 1978, σ. 1365).

Άν και σέ καμία άπόφαση του Δικαστηρίου δέν αναφέρεται σαφώς ότι «μία όδηγία δύναται νά έχει ως άμεσο άποτέλεσμα μάλλον τήν άπνομή δικαιωμάτων σ' ένα άτομο κατά άλλου άτομου, παρά κατά τής κυβερνήσεως Κράτους μέλους», ή άναιρεσειούσα στην κυρία δίκη υποστηρίζει ότι δέν ύπάρχει λόγος ώστε μία όδηγία νά επιβάλλει υποχρεώσεις μόνο στις κυβερνήσεις των Κρατών μελών, πολύ περισσότερο μάλιστα πού σκοπός τής όδηγίας είναι νά έξασφαλίσει συγχρόνως τήν έπιβολή των υποχρεώσεων πού άφορούν τήν ίση μεταχείριση, τόσο στις κυβερνήσεις όσο και στά άτομα. Έξ άλλου, δεδομένου ότι ή άναιρεσιόδητος στην κυρία δίκη είναι 100% θυγατρική μιάς εταιρίας, ή όποια συνεστήθη, σύμφωνα μέ τό καταστατικό της, προκειμένου νά έξασφαλίσει επί έθνικοδ επίπεδου τήν λειτουργία των σιδηροδρόμων, πρέπει νά θεωρηθεί ως προερχομένη άπό τήν έθνική κυβέρνηση.

Βεβαίως, η προθεσμία εντός της οποίας τὰ Κράτη μέλη υποχρεούνται νά συμμορφωθούν προκειμένου νά λάβουν τὰ αναγκαία μέτρα γιά τήν εφαρμογή τής έν λόγω οδηγίας, δέν είχε παρέλθει πριν από τόν Αύγουστο του 1978, δηλαδή μετά τήν άσκηση τής άγωγής στην παρούσα υπόθεση. Έν τούτοις, κατά τήν άναιρεσεύουσα στην κυρία δίκη, ή διάκριση γιά τήν όποια παραπονεύεται δέν συνιστά σαφώς καί άπλώς άτομική πράξη, ή όποια έλαβε χώρα πρό τής ήμερομηνίας αύτης, αλλά πράξη διαρκή, ή όποια, έξ άλλου, δέν παράγει τά άποτελέσματά της παρά κατά τήν ήμερομηνία κατά τήν όποια θά συνταξιοδοτηθεί ή άναιρεσεύουσα. Συνεπώς, τό Δικαστήριο πρέπει νά λάβει ύπ' όψη του τήν έννομη κατάσταση κατά τόν κρίσιμο χρόνο, παρά κατά τόν χρόνο τής άγωγής, καθ' όσον διαφέρουν.

Β — Παρατηρήσεις τής Έπιτροπής

Η Έπιτροπή άφου άναφέρεται στόν όρισμό τής «άμοιβής» πού διατυπώνεται στό άρθρο 119 έδάφιο 2 τής συνθήκης ΕΟΚ, θεωρεί ότι οι ειδικές διευκολύνσεις στίς συγκοινωνίες πού παρέχονται στους μισθωτούς συνιστούν όφέλη εις είδος, τά όποια ό εργοδότης καταβάλλει άπ' ευθείας στους εργαζόμενους.

Κατ' αύτή, πράγματι, τά όφέλη αύτά, πού παραχωρούνται από έναν εργοδότη στους ύπαλλήλους του, πρέπει προεχόντως νά θεωρηθούν ότι παραχωρούνται «λόγω» τής εργασίας. Κατά δεύτερο, οι έν λόγω ειδικές διευκολύνσεις στίς συγκοινωνίες, τών όποιών άπολαύει καί ή οίκογένεια του μισθωτού, άντιπροσωπεύουν έν τούτοις όφέλη εις είδος πού χορηγεί άπ' ευθείας ό εργοδότης στόν εργαζόμενο λόγω τής εργασίας αύτου του τελευταίου. Κατά τρίτο, τό γεγονός ότι τά έν λόγω όφέλη εκτείνονται πέραν τής ένεργου δράσεως του συνταξιοδοτούμένου μισθωτού, δέν άναιρεί τό γεγονός ότι τά έλάμβανε λόγω τής εργασίας του, έφ' όσον δυσκόλως δύνανται νά έχουν χορηγηθεί «λόγω τής συνταξιοδοτήσεως». Κατά συνέπεια, πρέπει νά γίνει δεκτό, κατά τήν Έπιτροπή, ότι «ή άρχή τής ισότητας τών άμοιβών εκτείνεται στίς

ειδικές διευκολύνσεις στίς συγκοινωνίες πού παρέχονται στόν σύζυγο καί στά συντηρούμενα τέκνα τών μισθωτών μετά τήν συνταξιοδότησή τους.

Στηριζόμενη στην άπόφαση τής 8ης Άπριλίου 1976 (Defrenne, υπόθ. 43/75, ECR 1976, σ. 455), ή Έπιτροπή υποστηρίζει ότι «οί μισθωτοί δύνανται νά επικαλούνται αύτήν τήν άρχή τής ισότητας τών άμοιβών κατά τών έργοδοτών τους ένώπιον τών έθνικών δικαστηρίων βάσει του άμέσου άποτελέσματος του άρθρου 119».

Τέλος, ή Έπιτροπή φρονεί ότι, κατά τό μέτρο πού έχουν έρευσμα τά επιχειρήματά της, ούτε ή οδηγία 75/117 ούτε ή οδηγία 76/207 εφαρμόζονται στην προκειμένη υπόθεση.

Κατά συνέπεια, προτείνει νά δοθεί ή ακόλουθη άπάντηση στά έρωτήματα πού έθεσε τό House of Lords:

«Οί ειδικές διευκολύνσεις στίς συγκοινωνίες, τών όποιών άπολαύουν οι σύζυγοι καί τά συντηρούμενα τέκνα τών μισθωτών, μετά τήν συνταξιοδότησή τους, συνιστούν «άμοιβή» κατά τήν έννοια του άρθρου 119 έδάφιο 2 τής συνθήκης ΕΟΚ. Συνεπώς, δύνανται νά γίνει σχετικώς έπίκληση του άρθρου 119 ένώπιον τών έθνικών δικαστηρίων.»

Γ — Παρατηρήσεις τής άναιρεσίβλητου

Η άναιρεσίβλητος στην κυρία δίκη υποστηρίζει κατ' άρχήν ότι οι ειδικές διευκολύνσεις στίς συγκοινωνίες, γιά τίς όποιες πρόκειται, δέν συνιστούν «άμοιβή» κατά τήν έννοια του όρου αύτου, όπως όρίζεται στό άρθρο 119 τής συνθήκης ΕΟΚ καί στό άρθρο 1 τής οδηγίας του Συμβουλίου 75/117 καί ότι, κατά συνέπεια, ή επικαλούμενη διάκριση δέν συνιστά παράβαση τών δύο αύτών κειμένων. Πράγματι, κατά τήν άναιρεσίβλητο, οι διευκολύνσεις αυτές δέν συνιστούν ούτε «χρηματικό όφελος» ούτε «άλλο όφελος εις είδος πού ό εργαζόμενος λαμβάνει από τόν εργοδότη του λόγω τής

έργασίας του», διότι, κατά πρώτο, συνιστούν παραχώρηση της BREL και δεν χορηγούνται δυνάμει συμφωνίας μεταξύ εργοδότη και εργαζομένου και, κατά δεύτερο, δεν είναι δυνατή ή αποτιμησή τους εις χρήμα. Κατά μείζονα λόγο, η απολαβή από έναν συνταξιούχο των εν λόγω διευκολύνσεων δευκνύει ότι η χορήγησή τους μετά την παύση της δραστηριότητας αποτελεί τμήμα της παροχής πού ένας εργοδότης χορηγεί έκουσίως κατά την διάρκεια της συνταξιοδότησεως του εν λόγω υπαλλήλου και, συνεπώς, δεν αποτελεί τμήμα «της άμοιβής» πού αυτός λαμβάνει κατά την διάρκεια των ετών πού εργάζεται.

Η άναιρεσίβλητος υποστηρίζει, επίσης, ότι οι εν λόγω διευκολύνσεις δεν συνιστούν ούτε «όρους εργασίας» κατά την έννοια του άρθρου 1 της οδηγίας του Συμβουλίου 76/207.

Αν και — κατά την άναιρεσίβλητο — είναι αναντίρητο ότι η παροχή των ειδικών διευκολύνσεων στις συγκοινωνίες συνδέεται με θέματα προσβάσεως στην απασχόληση, προαγωγής ή επαγγελματικής καταρτίσεως και ότι, συνεπώς, οι εν λόγω διευκολύνσεις αποτελούν τμήμα των «όρων εργασίας» του υπαλλήλου, η έκφραση αυτή πρέπει να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι «οι εν λόγω όροι πρέπει να έχουν σχέση με την εργασία πού κανονικά εκτελεί ο υπάλληλος». Στο πλαίσιο αυτό, η παροχή δωρεάν μεταφοράς μεταξύ του τόπου εργασίας του υπαλλήλου και της κατοικίας του συνιστά «όρο εργασίας». Αντιθέτως, μία ένδεχομένη διάκριση ως προς την χορήγηση άλλων όφελων στις μετακινήσεις δεν αποτελεί διάκριση όσον αφορά τους «όρους εργασίας» ενός υπαλλήλου, αλλά μόνο διάκριση πού αφορά τις διευκολύνσεις πού παρέχει εργοδότης σέ υπάλληλο έκτός του πλαισίου της εργασιακής σχέσεως. Έν πάση περιπτώσει, καμμία διάκριση δεν είναι δυνατή βάσει των «όρων εργασίας» ενός υπαλλήλου μετά τή συνταξιοδότησή του, δεδομένου ότι δεν είναι δυνατό να γίνεται λόγος περί «όρων εργασίας» όταν δεν εργάζεται πλέον ο υπάλληλος.

Έν όψει των άπαντήσεων πού δίδονται στο έρώτημα 1 στοιχεία α, β και γ, τό έρώτημα 2 δεν τίθεται, αλλά ακόμη κι άν η άπάντηση στά έν λόγω έρωτήματα ήταν καταφατική, η άναιρεσίβλητος υποστηρίζει έπικουρικώς ότι ούτε τό άρθρο 119, ούτε έκατέρα των όδηγιών εφαρμόζεται άπ' εϋθείας στά Κράτη μέλη, κατά τρόπο ώστε να άπονέμουν στά άτομα κοινοτικά δικαιώματα, τά όποια όφειλουν να προστατευούν τά έθνικά δικαστήρια υπό τίς περιστάσεις πού περιγράφονται στην διάταξη περί παραπομπής.

Έν συμπεράσματι, η άναιρεσίβλητος προτείνει να δοθούν οι ακόλουθες άπάντησεις στά έρωτήματα πού ύπεδλήθησαν στό Δικαστήριο:

«1) Τό γεγονός ότι εργοδότης παρέχει (χωρίς να ύποχρεούται προς τότο συμβατικώς) ειδικές διευκολύνσεις στις συγκοινωνίες, των όποιων άπολαδουν πρώην υπάλληλοι του άφου συνταξιοδοτηθούν και οι όποιες ένέχουν διάκριση εις βάρος θηλέων πρώην υπαλλήλων, δεν είναι αντίθετο προς τό άρθρο 119 της συνθήκης ΕΟΚ ή προς τίς οδηγίες του Συμβουλίου 75/117/ΕΟΚ ή 76/207/ΕΟΚ.

2) Υπό τίς συνθήκες αυτές, τό έρώτημα 2 δεν άνακύπτει.»

Δ — Παρατηρήσεις της βρετανικής κυβέρνησεως

Όσον αφορά την φύση των εν λόγω διευκολύνσεων, η *βρετανική κυβέρνηση* υποστηρίζει ότι θά ήδύνατο η BREL ανά πάσα στιγμή να τίς τροποποιήσει ή να τίς καταργήσει, τονίζει όμως ότι στην πρακτική αυτό θά ήταν δυσχερές και θά άπαιτοσε προηγουμένες συζητήσεις με τά ενδιαφερόμενα συνδικάτα. Σημειώνει επίσης ότι οι γυναίκες έπαφελούνται των διευκολύνσεων περισσότερο από ό,τι οι άνδρες, έφ' όσον συνταξιοδοτούνται 5 έτη πριν από αυτούς.

Έν συνεχεία ή βρετανική κυβέρνηση εξετάζει διαδοχικώς τις τρεις διατάξεις πού αναφέρονται στα έρωτήματα του House of Lords.

Τό άρθρο 119

Τό έν λόγω άρθρο συνεπάγεται ότι άνδρες και γυναίκες πρέπει να λαμβάνουν ίση άμοιβή για ίση εργασία. Κατά τή βρετανική κυβέρνηση, τό κριτήριο πού επιτρέπει να διαπιστωθεί άν υπάρχει παράνομη διάκριση βασισμένη στό φύλο, είναι τό άν ή σχέση μεταξύ άμοιβής, άφ' ενός, και εργασίας ή άξίας τής εργασίας άφ' έτέρου, είναι διαφορετική λόγω του φύλου του εργαζομένου. Η φύση όμως των διευκολύνσεων για τις όποιες πρόκειται είναι τέτοια, ώστε ούτε τό κόστος τους ούτε ή άξία τους δύνανται να συγκριθούν μέ τό ποσό ή μέ τήν άξια τής εργασίας πού έξετελέσθη, προκειμένου να χορηγηθούν αυτές σε άρρενες και θήλειες υπάλληλους. Βεβαίως, θά ήταν δυνατό να λεχθεί ότι οι έν λόγω διευκολύνσεις άπορρέουν από τήν εργασιακή σχέση και ότι χωρίς αυτή δεν θά παρεχωρούντο, αλλά, «έφ' όσον τό όφελος δεν άνάγεται στην εργασιακή σχέση, δεν δύναται να γίνει επίκληση του άρθρου 119». Επί πλέον, και έν πάση περιπτώσει, οι διευκολύνσεις αυτές, πού παρέχονται μετά τήν συνταξιοδότηση, δεν έμπίπτουν ουδόλως στό πεδίο έφαρμογής του άρθρου 119, τό όποιο δεν άποβλέπει παρά στό να επηρεάσει έννομες σχέσεις και δεν επιδιώκει να καλύψει χαρακτηριστικές πράξεις του εργοδότη.

Όσον άφορά τήν άπ' εύθειας έφαρμογή του άρθρου 119, ή βρετανική κυβέρνηση στηρίζεται στην άπόφαση τής 31ης Μαρτίου 1981 (Jenkins, υπόθ. 96/80, Συλλογή 1981, σ. 926), για να υποστηρίξει ότι, άκόμη κι άν ή διευκόλυνση τής δωρεάν μετακινήσεως μετά τήν συνταξιοδότηση συνιστούν άμοιβή κατά τήν έννοια του άρθρου 119, οι διατάξεις του άρθρου αυτού δεν δύνανται να έχουν άπ' εύθειας έφαρμογή, «χωρίς τήν δόθθεια ένδικων ή κοινοτικών μέτρων, τά όποια επιτρέπουν τήν επίλυση ζητημάτων πού άνακύπτουν από τόν τρόπο πού άντιμετωπίζεται ή διαφορά των

ήλικιών συνταξιοδοτήσεως και οι διοικητικές προσδοκίες, πού επηρεάζουν άμεσα τό κόστος του όφελους για τόν εργοδότη και τήν άξια του για τόν υπάλληλο».

Τό άρθρο 1 τής όδηγίας του Συμβουλίου 75/117

Βασισμένη και πάλι στην άπόφαση Jenkins, ή όποια άνεφέρθη άνωτέρω, ή βρετανική κυβέρνηση υποστηρίζει ότι κατά τό μέτρο πού τό έν λόγω όφελος δεν συνιστά άμοιβή κατά τήν έννοια του άρθρου 119 — ίσχυρισμό πού προσεπάθησε να άποδείξει άνωτέρω — ή όδηγία 75/117 δεν έχει «καμμία σχέση μέ τήν υπό κρίση υπόθεση».

Έν τούτοις, άν τό έν λόγω όφελος έθεωρείτο ως άμοιβή κατά τήν έννοια του άρθρου 119 τής συνθήκης ΕΟΚ, «θά ήδύνατο να τεθεί θεωρητικά ένα θέμα ως προς τό άποτέλεσμα τής όδηγίας». Έπ' αυτού του σημείου, τό Ένωμένο Βασίλειο επισημαίνει στό Δικαστήριο «ότι δεν θεωρεί ότι οι όδηγίες αυτές έχουν ως άποτέλεσμα να επιβάλλουν ύποχρεώσεις στα άτομα. Οι όδηγίες δεν άπευθύνονται παρά μόνον στα Κράτη μέλη και έχουν ως σκοπό να επιβάλλουν ύποχρεώσεις μόνο στα κράτη αυτά». Επί πλέον, τό πρώτο άρθρο τής όδηγίας 75/117 δεν περιλαμβάνει καμμία διάταξη ικανή να άπονέμει δικαιώματα ή να επιβάλλει ύποχρεώσεις στα άτομα, έφ' όσον ούτε καν αναφέρεται στα όφέλη πού συνδέονται μέ τήν άποχώρηση από τήν ύπηρεσία και δεν παρέχει καμμία ένδειξη ως προς τόν τρόπο πού είναι δυνατό να διαπιστωθεί τό πώς εφαρμόζεται στα έν λόγω θέματα. Τέλος, είναι προφανές ότι τά άτομα δεν δύνανται να επικαλεσθούν τις όδηγίες «ως έχουσες όριζόντια άποτέλεσμα, κατά τρόπο ώστε να γεννούν inter se δικαστικώς επιδιώξιμα δικαιώματα».

Τό άρθρο 1 τής όδηγίας του Συμβουλίου 76/217

Η κυβέρνηση του Ένωμένου Βασιλείου θεωρεί ότι ή έν λόγω όδηγία δεν άφορά τήν νομιμότητα τής παροχής των διευκολύνσεων τής δωρεάν μετακινήσεως μετά τήν

συνταξιοδότηση, διότι, μεταξύ των θεμάτων στά όποια αναφέρεται τό πρώτο άρθρο τής οδηγίας αυτής, τό μόνο πού, κατά τρόπο αντιληπτό, θά ήδύνατο νά θεωρηθεί κατάλληλο, είναι ή κοινωνική ασφάλιση, αλλά, δεδομένου ότι τά θέματα τής κοινωνικής ασφάλισης δέν περιλαμβάνονται στην οδηγία, οι διευκολύνσεις γιά τίς όποίες πρόκειται δέν έμπίπτουν στό πεδίο έφαρμογής τής έν λόγω οδηγίας.

Γιά τούς ίδιους λόγους μέ εκείνους πού προέβαλε όσον άφορά τήν οδηγία 75/117, ή κυβέρνηση του Ήνωμένου Βασιλείου υποστηρίζει ότι ούτε και ή οδηγία 76/207 έχει άμεσο άποτέλεσμα, πολύ περισσότερο διότι από τό άρθρο 5 «διαφαίνεται σαφώς ότι έχει προβλεφθεί μία λεπτομερής νομοθεσία, προκειμένου νά θέσει σέ ισχύ τήν γενική άρχή στην όποια αναφέρεται ή οδηγία». Έξ άλλου, δεδομένου ότι ή άποκλειστική προ-θεσμία πού καθώρισε τό άρθρο 9 παράγραφος 1 τής έν λόγω οδηγίας παρήλθε στις 12 Αύγούστου 1978, δηλαδή μετά τήν κίνηση τής διαδικασίας στην ύπό κρίση υπό-θεση, «κανένα θέμα έφαρμογής τής οδηγίας αυτής δέν δύναται νά ανακύψει στην παρούσα υπόθεση».

Κατά συνέπεια, ή κυβέρνηση του Ήνω-μένου Βασιλείου έχει τή γνώμη ότι πρέπει νά δοθούν οι ακόλουθες άπαντήσεις στά έρωτήματα πού υπέβαλε τό House of Lords:

«1) Οι διευκολύνσεις στις συγκοινωνίες πού παραχωρεί έκουσίως ό έργοδότης στους ύπαλλήλους του μετά τήν συνταξιοδότησή τους δέν αποτελούν άμοιβή κατά τήν έννοια του άρθρου 119 τής συνθήκης ΕΟΚ, αλλά και άν άπετέ-

λουν άμοιβή, μία διάκριση μέ βάση τό φύλο, όσον άφορά τήν παροχή των διευκολύνσεων αυτών, δέν γεννά δικαιώ-ματα, τά όποια ένας ιδιώτης δύναται νά επικαλεσθεί κατά του έργοδότη του ή του πρώην έργοδότη του.

2) Οι έν λόγω διευκολύνσεις δέν έμπί-πτουν στό πεδίο έφαρμογής των διατά-ξεων του πρώτου άρθρου τής οδηγίας του Συμβουλίου 75/117/ΕΟΚ ή του πρώτου άρθρου τής οδηγίας του Συμ-βουλίου 76/207/ΕΟΚ, αλλά και άν ενέ-πιπταν, τά άρθρα αυτά δέν γεννούν δικαιώματα, τά όποια ένας ιδιώτης δύναται νά επικαλεσθεί κατά του έργο-δότη του ή του πρώην έργοδότη του.»

III — Προφορική διαδικασία

Ή άναίρεσιόσα στην κυρία δίκη, έκπροσωπούμενη από τον C. Carr, Barrister, Lincoln's Inn, ή άναίρεσίβλητος στην κυρία δίκη έκπροσωπούμενη από τον A. Scrivener QC, Gray's Inn, τό Ήνωμένο Βασίλειο, έκπροσωπούμενο από τον P. Scott QC, Middle Temple και ή Έπιτροπή των Εύρω-παϊκών Κοινοτήτων, έκπροσωπούμενη από τον J. Forman, ανέπτυξαν προφορικά τις παρατηρήσεις τους και άπήντησαν στά έρωτήματα πού έθεσε τό Δικαστήριο, στην συνεδρίαση τής 7ης Οκτωβρίου 1981.

Ό γενικός εισαγγελεύς ανέπτυξε τις προτά-σεις του στην συνεδρίαση τής 8ης Δεκεμ-βρίου 1981.

Σκεπτικό

1) Μέ διάταξη τής 19ης Ίανουαρίου 1981, ή όποια περιήλθε στό Δικαστήριο στις 22 Ίανουαρίου 1981, τό House of Lords υπέβαλε, δυνάμει του άρθρου 177 τής συνθήκης ΕΟΚ, δύο προδικαστικά έρωτήματα ως προς τήν έρμηνεία του άρθρου

119 τής συνθήκης, του άρθρου 1 τής οδηγίας 75/117 του Συμβουλίου, τής 10ης Φεβρουαρίου 1975, περί προσεγγίσεως των νομοθεσιών των Κρατών μελών που αφορούν την εφαρμογή τής αρχής τής ισότητας των αμοιβών μεταξύ εργαζομένων ανδρών και γυναικών (ΕΕ ειδ. έκδ., 05/002, σ. 42) και του άρθρου 1 τής οδηγίας 76/206 του Συμβουλίου, τής 9ης Φεβρουαρίου 1976, περί τής εφαρμογής τής αρχής τής ίσης μεταχειρίσεως ανδρών και γυναικών, όσον αφορά την πρόσβαση σε απασχόληση, την επαγγελματική εκπαίδευση και προώθηση και τις συνθήκες εργασίας (ΕΕ ειδ. έκδ. 05/002, σ. 70).

- 2 Τά εν λόγω έρωτήματα ανέκυψαν στό πλαίσιο διαφοράς μεταξύ τής «British Rail Engineering Limited», έφ' έξης BREL, θυγατρικής εταιρίας του «British Railways Board», οργανισμού, ό όποιος συνεστήθη μέ τό «Transport Act» του 1962 και ανέλαβε τήν διαχείριση των σιδηροδρόμων στην Μεγάλη Βρετανία, και ύπαλλήλου τής ως άνω εταιρίας, σχετικά μέ μία διάκριση εις βάρος των θηλέων ύπαλλήλων στις όποιες, μετά τήν συνταξιοδότησή τους, δέν παρέχονται πλέον οι ειδικές διευκολύνσεις στις συγκοινωνίες για τούς συζύγους και τά συντηρούμενα τέκνα τους, ένω οι άρρενες ύπάλληλοι έξακολουθούν νά άπολαύουν των άνωτέρω διευκολύνσεων.

- 3 Τό House of Lords, ένώπιον του όποιου προσεβλήθη ό ισχυρισμός ότι ή διάκριση αυτή είναι αντίθετη προς τό άρθρο 119 και τις οδηγίες εφαρμογής του, υπέβαλε στό Δικαστήριο τά δύο ακόλουθα έρωτήματα:
 - «1. Τό γεγονός ότι ένας εργοδότης παρέχει (χωρίς έν τούτοις νά ύποχρεούται προς τουτό συμβατικώς) ειδικές διευκολύνσεις στις συγκοινωνίες, των όποιων άπολαύουν οι πρώην ύπάλληλοι άφου συνταξιοδοτηθούν και οι όποιες ένέχουν διάκριση εις βάρος θηλέων πρώην ύπαλλήλων κατά τόν άνωτέρω περιγραφόμενο τρόπο, είναι αντίθετο προς:
 - (α) τό άρθρο 119 τής συνθήκης ΕΟΚ;
 - (β) τό άρθρο 1 τής οδηγίας του Συμβουλίου 75/117/ΕΟΚ;
 - (γ) τό άρθρο 1 τής οδηγίας του Συμβουλίου 76/207/ΕΟΚ;

 2. Σέ περίπτωση που ή άπάντηση στά έρωτήματα 1(α), 1(β) ή 1(γ) είναι καταφατική, μήπως τό άρθρο 119 ή ή μία ή ή άλλη από τις προαναφερθείσες οδηγίες έχουν άπ' ευθείας εφαρμογή στά Κράτη μέλη, ούτως ώστε νά άπονέμουν στους πολίτες κοινοτικά δικαιώματα, τά όποια τά ένδικά δικαιοδοτικά όργανα ύποχρεούνται νά προστατεύουν υπό τις προαναφερθείσες συνθήκες;»

'Επί του πρώτου ερωτήματος

- 4 Προκειμένου να δοθεί στο πρώτο ερώτημα ή προσήκουσα απάντηση, πρέπει κατ' αρχήν να διερευνηθεί ή νομική φύση τών επίδικων στην παρούσα υπόθεση ειδικών διευκολύνσεων στις συγκοινωνίες, τις οποίες παρέχει ο εργοδότης, αν και δέν υποχρεούται προς τοῦτο συμβατικῶς.
- 5 Πρέπει ἐν προκειμένῳ νά σημειωθεῖ ὅτι τό Δικαστήριον στήν ἀπόφαση τῆς 25ης Μαΐου 1971 (Defrenne, 80/70, ECR 1971, σ. 451) ἐδέχθη ὅτι τό δεύτερο ἐδάφιο τοῦ ἀρθροῦ 119 περιλαμβάνει στήν ἔννοια τῆς ἀμοιβῆς ὅλα τά ὀφέλη, σέ χρῆμα ἢ σέ εἶδος, τωρινά ἢ μελλοντικά, ἀρκεῖ νά καταβάλλονται, ἔστω καί ἐμμέσως, ἀπό τόν ἐργοδότη στόν ἐργαζόμενον λόγω τῆς ἐργασίας τοῦ τελευταίου.
- 6 'Από τήν ἀπόφαση περί παραπομπῆς προκύπτει ὅτι οἱ ἄρρενες ὑπάλληλοι μιᾶς ἐπιχειρήσεως μεταφορῶν, ὅταν παύσουν νά ἐργάζονται λόγω καταλήψεως ὑπό τοῦ ὄριου ἡλικίας συνταξιοδοτήσεως, ἐξακολουθοῦν νά ἀπολαύουν τών ἐιδικῶν διευκολύνσεων στίς συγκοινωνίες, οἱ ἴδιοι, ἢ σύζυγος καί τά συντηρούμενα τέκνα τους.
- 7 Οἱ ἐν λόγω διευκολύνσεις ἐμφανίζονται τό χαρακτηριστικό ὅτι παρέχονται εἰς εἶδος ἀπό τόν ἐργοδότη στόν συνταξιοῦχο ἢ στοῦς ἔλκοντες ἐξ αὐτοῦ δικαίωμα, ἀμέσως ἢ ἐμμέσως λόγω τῆς ἐργασίας του.
- 8 'Εξ ἄλλου, ἀπό μία ἐπιστολή πού ἀπηύθυνε ἡ British Railways Board στά συνδικάτα στίς 4 Δεκεμβρίου 1975 προκύπτει ὅτι οἱ παρεχόμενες μετά τήν συνταξιοδότηση διευκολύνσεις στίς συγκοινωνίες πρέπει νά θεωρηθοῦν ὡς χρονική ἐπέκταση τῶν παρεχομένων κατὰ τήν διάρκεια τῆς ἐργασιακῆς σχέσεως διευκολύνσεων.
- 9 'Από τίς ἀνωτέρω σκέψεις προκύπτει ὅτι οἱ διευκολύνσεις στίς σιδηροδρομικές συγκοινωνίες, ὅπως αὐτές πού ἀναφέρει τό ἐθνικό δικαστήριον, συγκεντρώνουν τά κριτήρια, τά ὅποια ἐπιτρέπουν νά χαρακτηρισθοῦν ὡς ἀμοιβή κατὰ τήν ἔννοια τοῦ ἀρθροῦ 119 τῆς συνθήκης ΕΟΚ.

- 10 Τό έπιχείρημα κατά τό όποίο οί έν λόγω διευκολύνσεις δέν συνδέονται μέ συμβατική ύποχρέωση δέν είναι άποφασιστικό. Ή νομική φύση τών έν λόγω διευκολύνσεων δέν ένδιαφέρει γιά τήν έφαρμογή του άρθρου 119, υπό τήν προϋπόθεση ότι οί διευκολύνσεις αυτές παρέχονται λόγω τής έργασίας.
- 11 Έκ τών άνωτέρω προκύπτει ότι τό γεγονός ότι ένας έργοδότης παρέχει, χωρίς νά ύποχρεούται πρός τουτο συμβατικώς, ειδικές διευκολύνσεις στις συγκοινωνίες στους άρρενες πρώην ύπαλλήλους του, οί όποιοι έχουν συνταξιοδοτηθεί, συνιστά κατά τήν έννοια του άρθρου 119 διάκριση εις βάρος τών θηλέων πρώην ύπαλλήλων, στις όποίες δέν παρέχονται οί ίδιες διευκολύνσεις.
- 12 Έν όψει τής δοθείσης στό άρθρο 119 τής συνθήκης ΕΟΚ έρμηνείας, ή όποία μόνη άρκει ως άπάντηση στό έρώτημα πού ύπέβαλε ό ένθνικός δικαστής, παρέλκει ή εξέταση τών στοιχείων δ και γ του πρώτου έρωτήματος, μέ τά όποία τίθεται τό ίδιο έρώτημα σέ σχέση μέ τό άρθρο 1 τής όδηγίας 75/117 και τό άρθρο 1 τής όδηγίας 76/207.

Έπί του δευτέρου έρωτήματος

- 13 Δεδομένου ότι στό έρώτημα 1 (α) έδόθη καταφατική άπάντηση, τίθεται τό πρόβλημα τής άπ' εύθείας έφαρμογής του άρθρου 119 στά Κράτη μέλη και τών δικαιωμάτων, τά όποία δύνανται νά επικαλεσθούν οί πολίτες ένώπιον τών ένθνικών δικαστηρίων, βάσει τής έν λόγω διατάξεως.
- 14 Στην άπόφαση τής 31ης Μαρτίου 1981 (Jenkins, 96/80, Συλλογή 1981, σ. 926, σκέψη 17), τό Δικαστήριο έκρινε ότι τό άρθρο 119 τής συνθήκης εφαρμόζεται άπ' εύθείας σέ όλες τίς μορφές διακρίσεως πού δύνανται νά διαπιστωθούν μέ τήν δοθήθεια μόνο τών κριτηρίων τής όμοίας έργασίας και τής ισότητος τών άμοιβών πού περιέχει ή διάταξη αυτή, χωρίς γιά τήν έφαρμογή αυτών τών κριτηρίων νά είναι άναγκαία κοινοτικά ή ένθνικά μέτρα πού νά τά προσδιορίζουν ειδικότερα.
- 15 Οί διατάξεις του άρθρου 119 τής συνθήκης εφαρμόζονται άπ' εύθείας στην περίπτωση κατά τήν όποία ό ένθνικός δικαστής δύνανται νά διαπιστώσει, χρησι-

μποιώντας τα κριτήρια της όμοιας εργασίας και της ισότητας των άμοιδών, χωρίς την παρεμβολή κοινοτικών ή έθνικών μέτρων, ότι ή παροχή ειδικών διευκολύνσεων στις συγκοινωνίες μόνο στους συνταξιοδοτηθέντες άρρενες υπαλλήλους ενέχει διάκριση στηριζόμενη στην διαφορά του φύλου.

Έπί των δικαστικών έξόδων

- 16 Τά έξοδα στά όποια υπεβλήθησαν ή Έπιτροπή των Εύρωπαϊκών Κοινοτήτων και ή κυβέρνηση του Ένωμένου Βασιλείου της Μεγάλης Βρετανίας και της Βορείου Ίρλανδίας, οι όποιες κατέθεσαν παρατηρήσεις στό Δικαστήριο, δέν αποδίδονται. Δεδομένου ότι ή παρούσα διαδικασία έχει ως προς τούς διαδικούς της κυρίας δίκης τόν χαρακτήρα παρεμπίπτοντος, πού άνέκυψε ένώπιον του έθνικού δικαστηρίου, σ' αυτό έναπόκειται νά αποφασίσει γιά τά δικαστικά έξοδα.

Διά ταυτα

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ

άποφαίνεται:

- 1) Τό γεγονός ότι ένας εργοδότης παρέχει, χωρίς νά υποχρεοται προς τουτο συμβατικώς, ειδικές διευκολύνσεις στις συγκοινωνίες στους άρρενες πρώην υπαλλήλους του, οι όποιοι έχουν συνταξιοδοτηθει, συνιστά κατά την έννοια του άρθρου 119 διάκριση εις βάρος των θηλέων πρώην υπαλλήλων, στις όποιες δέν παρέχονται οι ίδιες διευκολύνσεις.
- 2) Οι διατάξεις του άρθρου 119 της συνθήκης εφαρμόζονται άπ' ευθείας στην περίπτωση κατά την όποια ό έθνικός δικαστής δύναται νά διαπιστώσει, χρησιμοποιώντας τά κριτήρια της όμοιας εργασίας και της ισότητας των άμοιδών χωρίς την παρεμβολή κοινοτικών ή έθνικών

μέτρων, ότι η παροχή ειδικών διευκολύνσεων στις συγκοινωνίες μόνο στους συνταξιοδοτηθέντες άρρενες υπαλλήλους ενέχει διάκριση στηριζομένη στην διαφορά του φύλου.

Bosco	Touffait	Due	Pescatore	Mackenzie Stuart
O'Keeffe	Koormans		Χλωρός	Grévisse

Έδημοσιεύθη σέ δημοσία συνεδρίαση στό Λουξεμβούργο στίς 9 Φεβρουαρίου 1982.

Ό γραμματεός
A. Van Houtte

Ό προεδρεύων
G. Bosco
πρόεδρος του πρώτου τμήματος

**ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΩΣ
PIETER VERLOREN VAN THEMAAT
ΠΟΥ ΑΝΕΠΤΥΧΘΗΣΑΝ ΣΤΙΣ 8 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1981¹**

*Κύριε πρόεδρε,
κύριοι δικαστές,*

Στήν άφετηρία τής υπό κρίση υποθέσεως 12/81 εδρίσκεται ή εύλογη έπιθυμία τής Garland νά εξακολουθει νά άπολαύει, μετά τήν συνταξιοδότησή τής, των διευκολύνσεων στίς συγκοινωνίες πού παρέχονται στους συνταξιούχους άρρενες υπαλλήλους του έργοδότη τής, τής British Rail Engineering Limited. Των διευκολύνσεων αυτών άπολαύουν έπίσης ή σύζυγος καί τά συντηρούμενα τέκνα των άνδρών συνταξιούχων υπαλλήλων. Από έπιστολή τής 4ης Δεκεμβρίου 1975, ή όποία έστάλη από τήν British Railways Board στά έργατικά συνδικάτα καί ή όποία περιέχεται στήν δικογραφία, προκύπτει ότι, από τό 1976, στίς

γυναίκες υπαλλήλους έπεφυλάσσετε, ως πρós τήν παροχή των έν λόγω διευκολύνσεων, ή ίδια μεταχείριση όπως καί στους άνδρες στήν διάρκεια τής επαγγελματικής τους δραστηριότητας. Έν τούτοις, από τήν ίδια έπιστολή προκύπτει ότι μετά τήν συνταξιοδότηση των θηλέων υπαλλήλων έπαυε ή παροχή των έν λόγω διευκολύνσεων στά μέλη των οικογενειών τους. Η διαφορά τής Garland μέ τον έργοδότη τής έφθασε στό House of Lords, τό όποιο ύπέβαλε στό Δικαστήριο τά ακόλουθα έρωτήματα:

1. Τό γεγονός ότι ένας έργοδότης παρέχει (χωρίς έν τούτοις νά ύποχρεούται πρós τουτο συμβατικώς) ειδικές διευκολύνσεις στίς συγκοινωνίες, των όποιων άπο-

1 — Μετάφραση από τά όλλανδικά.